

Intensiv husdyrproduktion - Hvor går grænsen for, hvad der er etisk acceptabelt?

Professor Peter Sandøe, KVL

Landbrugets husdyrproduktion har i tiden efter anden verdenskrig - og ikke mindst gennem de seneste tre årtier - gennemgået en voldsom udvikling i retning af stadigt større effektivitet og stadigt mere rationelle driftsformer, hvilket igen har medført lavere priser på kød, mælk og æg. Men i takt med udviklingen har der dog rejst sig en række problemer for dyrenes velfærd, som synes at overskride grænsen for, hvad der er etisk acceptabelt. I Danmark har der i debatten gennem det senest par årtier været fokuseret på bl.a. burhøns, fikserede søer, slagtesvin i dårlige stalde, helårsopbundne køer, hurtigvoksende slagtekyllinger og transport af levende dyr over lange afstande. Spørgsmålet er så bare, hvordan man kan regulere forholdene.

Den danske dyreværnslov indeholder flere fornemme formålsklæringer, der klart synes at kunne tjene som grundlag for at stille spørgsmålstegn ved dele af det, som foregår inden for rammerne af den intensive husdyrproduktion. Dette gælder fx formuleringen i § 2, som siger: "Enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer." Tilsvarende paragraffer findes i andre EU landes lovgivning med baggrund i EUs direktiv om beskyttelse af dyr, som holdes til landbrugsformål.

Nogle gange vil det allerede på grundlag af de indledende paragraffer i dyreværnsloven være muligt at fastslå, at en praksis, som forekommer i landbruget husdyrhold, ikke er lovlig. Det drejer sig især om forhold, hvor der ikke i tilstrækkeligt omfang føres tilsyn med og gribes ind i forhold til dyr, som bliver syge eller får skader. Domstolene fastsætter retspraksis understøttet af udtalelser fra Det Veterinære Sundhedsråd. Der bliver tilsyneladende strammet op i takt med, at den almindelige holdning ændrer sig i retning af at lægge mere vægt på hensynet til dyrene og mindre vægt på hensynet til landmandens interesser. Eksempler, som er nævnt i en anden artikel i denne årsrapport, drejer sig om skuldarsår hos søer og de såkaldte taberkøer.

På andre områder skal der tilsyneladende regelændringer til for at få lovgivningens målsætninger ført ud i livet. Dette gælder i særlig grad, når en produktionsform tilsidesætter dyrs mulighed for få opfyldt deres adfærdsmæssige behov. Godt nok har justitsministeren mulighed for at fastsætte regler "om dyrs opholdsarealer og opholdsrum og om inventaret heri, herunder at opholdsrum og inventar skal godkendes, før det tages i brug". Men netop når det drejer sig om landbrugets dyr, er der snævre grænser for ministerens muligheder for at fastsætte regler uden at inddrage Folketinget. Med mindre det drejer sig om regler, der baserer sig på internationale forpligtelser, såsom EU-direktiver, kan ministeren kun fastsætte regler vedrørende dyr i landbruget i bekendtgørelsesform, når "de er af mindre indgribende betydning". Endvidere siger loven, at der ved sådanne regler "skal [...] fastsættes overgangsordninger, der sikrer, at landbruget får rimelig tid til at omstille sig", samt at reglerne skal forhandles med fødevarerministeren og landbrugets organisationer. I praksis betyder dette, at de fleste stramninger af regler for hold af dyr i landbruget enten skal ske gennem lovgivning fra Folketinget eller på grundlag af fælles EU regler.

Baggrunden for de nævnte begrænsninger i muligheden for at gribe ind over for landbrugets dyrehold er vel dels, at landbrugsinteresser har haft indflydelse i forbindelse med tilblivelsen af den danske dyreværnslov. Men der er også set ud fra andre synsvinkler grundlag for at være tilbageholdende med nationale regler. Produktionen foregår nemlig i stigende grad på et marked med frie markedsbevægelser – et marked, som ikke respekterer landegrænser. En national lovgivning, som alene vedrører den produktion, der foregår inden for landets grænser, kan derfor ikke løse de dyreværnsproblemer, som måtte knytte sig til importerede produkter. Samtidig vil en restriktiv national lovgivning pålægge de nationale producenter øgede omkostninger og dermed stille dem ringere i den internationale konkurrence. Konsekvensen kunne i sidste ende være, at produktionen flyttede til lande med en mindre restriktiv dyreværnslovgivning, hvilket bestemt ikke ville være til gavn for dyrene.

Dette er baggrunden for, at lovgivning rettet mod at sikre landbrugsdyrene nogle anstændige forhold i stigende grad ligger i EU regi. Og der er kræfter, som arbejder på at bringe dyrevelfærd ind i en bredere international sammenhæng, f.eks. i regi af WTO. Generelt gælder om denne form for dyreværnslovgivning, at den retter sig mod at sikre nogle rammer for landbrugets produktion, som gør dem mindre sårbare over for på den ene side folkelig modstand og på den anden side unfair konkurrence.

Der synes at være en relativt bred principiel enighed om, at dansk dyreværnslovgivning må ses i en international

sammenhæng, og at der er grænser for, hvor langt man bør gå med national lovgivning. Dog vil der i praksis være uenighed om, hvor grænsen skal sættes. Den ene fløj i diskussionen vil presse på for ændringer, som kan gøre Danmark til et foregangsland inden for dyrevelfærdsområdet. Her vil man kunne henvise til, at de danske svinelove har dannet grundlag for EUs reviderede direktiv om hold af svin; og man kan pege på, at de danske regler om hold af slagtekyllinger nu i vidt omfang synes at blive lagt til grund for i forhandlingerne om et nyt EU-direktiv på området. Den anden fløj vil derimod kræve, at ændringer af regler skal ske i takt med det øvrige EU – og i sin yderste konsekvens i takt med hele den øvrige verden.

Reguleringen af landbrugsdyrenes forhold baserer sig, som det fremgår på to tankegange: Den ene tankegang drejer sig om i et langsigtet perspektiv at forbedre dyrenes forhold, samtidig med at man tager hensyn til produktionsøkonomien. Den anden tankegang tilsiger, at lov er lov, og lov skal holdes. Logisk set behøver der ikke at være nogen modstrid mod de to tankegange; men på et andet plan skurrer de selvfølgelig mod hinanden. I praksis kan sammenhængen være svær for mange at kapere. Derfor ser man fx også landmænd, som uden de store skrupler bryder loven med henvisning til, hvad der er praktisk og økonomisk muligt. Dette må dog siges at være helt uacceptabelt; og ansvarlige repræsentanter for landbruget bør klart sige fra over for den slags lovløshed.

Ud fra en etisk betragtning er det vigtigt at fastholde, at det ikke er etisk acceptabelt at landbrugsdyr skal leve med en ringe velfærd, blot for at forbrugerne kan få lidt billigere fødevarer. Derfor er det vigtigt at fastholde det klare langsigtede mål om at sikre ordentlige internationale standarder for dyrevelfærd. Da det på kort sigt kun i begrænset omfang er muligt at få indført sådanne standarder, er det samtidig væsentligt at holde alle de centrale aktører, erhverv, forbrugere og detailhandel, fast på deres del af det etiske ansvar.